

αὐται εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχὴν πρέπει ἀναγκαιῶς νὰ ὑποβάλλωνται, καὶ μόνον ἂν ὑπ' αὐτῆς θεωρηθῶσιν ἰσχυραὶ νὰ εἰσάγωνται ἀεὶ αὐτὴ καὶ μόνη ἐγκρίνει μεταρρυθμίσεις καὶ βελτιώσεις. Ἡξεύρω ὅτι ὑπάρχει τις παρ' ἡμῖν μέγα μέρος τοῦ βίου αὐτοῦ εἰς τὴν μελέτην ἰδίως τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ τῆς καταγωγῆς αὐτῆς καθιερώσας, καὶ πλεῖστα καὶ πολύτιμα περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου συλλέξας χειρόγραφα. Φρονῶ ἐπομένως ἀναγκαιότατον εἰς τὸν φιλόπονον καὶ πεφωτισμένον τούτον ἄνδρα, τὸν Κ. Τσέτην, νὰ χορηγηθῇ ἡ ἀφορμὴ καὶ τ' ἀναγκαῖα μέσα ἵνα οὐ μόνον συμπληρώσῃ τὰς ἀξιολόγους μελέτας του, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκδόσεως τῶν ἀποδείξεων πείσῃ ὡς δεῖ περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν πεποιθήσεών του.

Οὐδ' εἰς τῶν ἐπιτρόπων τῶν ἐκκλησιῶν, οὐδ' εἰς οὐδεμίαν κοσμικῆς ἀρχῆς, ἀλλ' εἰς μόνου τοῦ ἱερέως, καὶ ἀνωτέρου αὐτοῦ, τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῆς ἱεράς Συνόδου τὴν δικαιοδοσίαν δύναται νὰ ὑπάγῃται πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν τάξιν τῆς ἱεροτελεστίας, τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων τῶν ἱερέων, τὴν ψαλτικὴν, τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τὴν θέσιν ἣν κατέχει ὁ χορὸς πρὸ τοῦ ἱεροῦ ἐκατέρωθεν, τὴν κήρυξιν τοῦ θείου λόγου κατὰ τὰ παραδεδομένα. Πᾶς ὁ παρὰ τὴν ἱεραρχίαν καὶ παρὰ τὸ ἀνεγνωρισμένον αὐτῷ δικαίωμα τούτων τι θέλων νὰ διατάξῃ, ἔεπεμβαίνει εἰς ξένα, καὶ δὴ ἱερά καθήκοντα.

Ἐπαναλαμβάνω λοιπὸν ὅτι κατ' ἐμὴν γνώμην οὐδεμία, οὐδ' ἡ ἐλαχίστη ἀλλοίωσις, λόγῳ βελτιώσεως πρέπει νὰ ἐπιτρέπηται εἰς οὐδὲν τῶν ἄνω ῥηθέντων ἀντικειμένων, ἂν προηγουμένως δὲν καταδειχθῇ κατὰ τρόπον ἀμφιβολίαν μὴ ἐπίδεχόμενον, ὅτι ἡ βελτίωσις αὕτη οὐ μόνον δὲν ἀντιβαίνει εἰς τῆς ἐκκλησίας τὰ ἀνέκαθεν ἔθιμα, ἀλλ' ὅτι ἐξ ἐναντίας ἐστὶν ἐπανάκαμψις εἰς αὐτὰ λησμονηθέντα καὶ διασπαρῆντα, διότι ἄλλως ἂν ἐκάστῳ ἐπετρέπετο νὰ μεταβάλλῃ καὶ διορθῇ ὅ,τι καὶ ὅπως αὐτῷ δοκεῖ, ἡ ἐκκλησία θὰ κινδυνεύσῃ νὰ διασπασθῇ μυριαχῶς, καὶ πᾶς ὁ γινώσκων ὅτι οἱ κοινοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἦτοι οἱ πλεῖστοι, περὶ δογματικῶν θεωριῶν ὀλίγα γνωρίζοντες, διατέμνονται εἰς αἰρέσεις χαρακτηριστιζόμενας δι' αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν μᾶλλον ἐκδηλώσεων τῆς λατρείας, θέλει ἐννοῆσει εἰς τίνα ἐπικίνδυνον ὁδὸν εἰσέρχεται ἡ ἐθνικὴ ἐκκλησία. Συγκατάθεσις δέ τις ἴσως δύναται, ἴσως μάλιστα καὶ πρέπει νὰ ἐπιτραπῇ καὶ ἐπιτευχθῇ, ἵνα τινὰ τῶν ἐν μοναστηρίοις ἢ κατὰ τὰς ὀλονυκτίας ψαλλομένων ἀργῶς καὶ μετὰ μέλους ὡς τὸ «τῆ ὑπερμάχῳ στρατηγῶ», τὸ «Κύριε ἢ ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις», ἢ οὐχὶ καὶ αὐτὸ τὸ «Χερουβικόν», ψάλλωνται διὰ τοὺς ἐκκλησιαζομένους τῶν πόλεων, μᾶλλον χυτῶς, ἢ τ-

τον ἀργῶς, ὅπερ πιθανῶς θέλει ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα ν' ἀντιλαμβάνηται μᾶλλον τοῦ μέλους ἢ ἀκοῆ.

Ἄλλὰ μέχρι τῆς ἀποδείξεως καὶ ἐγκρίσεως ἄλλων ἐκ τῶν προτεινομένων βελτιώσεων, μία μοὶ φαίνεται καὶ ἐφικτὴ καὶ λίαν ἐπιθυμητὴ καὶ αὕτη ἐστὶ νὰ ἰδρυθῇ ἐν Ἀθήναις διδασκαλεῖον τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, καὶ εἰς αὐτὸ νὰ κληθῶσιν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἢ ὅθεν δήποτε εἰς ἡ περισσώτεροι, ἂν εἶναι ἀκόμη, μουσικοδιδασκαλοὶ, κατ' οὐδὲν μὲν, οὐδὲ μέχρι κεραίας, νεωτερίζοντες, ἀλλ' ἔμπειροὶ καὶ καλλίφωνοι, οἵτινες νὰ ἐκδιώξωσιν, εἴπου εἰσί, τὰς ἐβρίνους φωνάς, καὶ νὰ καταρτήσωσι ψάλλοντας ἐννοοῦντες τί καὶ πῶς ψάλλουσι, μέχρις οὗ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχή, οὐχὶ ἄλλη, κρίνῃ ὅτι εἰσὶν ἀναγκαῖαι μεταρρυθμίσεις ἵνα ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἀρχαίαν τῆς τέχνης ἐντέλειαν, ἀφ' ἧς παρεξέβημεν ἴσως.

A. P. ΡΑΓΚΑΒΗΣ.

« ΑΠΟ ΤΟΤΕΣ »

Μακεδονικὴ παράδοσις

A'.

Μία καὶ ἡμίσεια ὥρα εἶχε παρέλθει περίπου καὶ ἡ συζήτησις μας ἐξηκολούθει πάντοτε ζωηρά, πεισματώδης. Οὐδέτερος ἐξ ἡμῶν ἐνέδιδεν, ἢ ἐπιμονὴ εἰς τὰς ἰδέας ἐκάστου ἦτο ἴση ἐκατέρωθεν.

Ἐκεῖνος γέρων ἦδη, πολλῶν ἀνθρώπων ἄστυκα ἰδὼν καὶ νόον γνοῦς, ἀπαθῶς καὶ ἐκ φυσικοῦ χαρίσματος καὶ ἐκ μακρᾶς ἐξεως σταθμίζων πᾶν πρᾶγμα, ἐπρέσβευεν, ἐπὶ πολυχρονίου μελέτης καὶ πείρας στηριζόμενος, τὸ ἀδύνατον σχεδὸν τῆς ἀναγεννήσεως, τῆς οικονομικῆς ἀνορθώσεως τῆς χώρας, ἐνόσῳ κρατεῖ ἡ μεγαλύτερα ἀπολυταρχία, ἐνόσῳ δὲν δύναται νὰ λειτουργῇ εἰ μὴ διοικητικὸς μηχανισμὸς ἀντάξις μεσαιωνικῶν χρόνων, ἐνόσῳ ἑλλείπει παντάπασιν ὁ ἔλεγχος, καὶ ἡ δικαιοσύνη ὑπάρχει μόνον ἐπὶ τοῦ χάρτου.

Ἐγὼ νέος ἔτι, πολλὰ μὲν ἐν τάχει ἀναγνοῦς, ἀλλ' ὀλίγα μελετήσας καὶ ὀλιγώτερα παρατηρήσας καὶ σπουδάσας, κληρονόμος— πιθανώτατα ὁ μόνος ὑπολειφθεὶς—τῶν ἐλπίδων τῆς ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1856 συνασπισθείσης ἐξημερωμένης Δύσεως, ὁπαδὸς τῆς πανακείας τῶν Εὐρωπαϊκῶν συστημάτων, εἰς ἃ ἀπέδιδον θαυμασίους ἐνεργείας, ὡς πλήρη ἀλήθειαν πιστεύων εἰς πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ βυζαντινοῦ τύπου γραφόμενα, ἐνόμιζον ὅτι διέβλεπον— εἰς τ' ἀπώτερα μὲν τοῦ ὀρίζοντος εἶναι ἀληθές—ἀλλ' οὐχ ἦτ-

τον διέβλεπον ὑποφώσκουσαν τὴν ἡῶ τοῦ ὑπεσχημένου λαμπροῦ μέλλοντος.

Μετὰ λογομαχίαν τόσῃ πεισματώδη ἀλλὰ καὶ ἀμφίροπον μίᾳ ἀνακωχῇ ἦτο ἀναγκαία.

— Πρέπει νὰ κάμνη δυνατὸ κρῦο ἔξω, διέκοψεν ὁ ἀντίπαλός μου, ὁ καὶ οἰκοδεσπότης τῆς οἰκίας, γέρων φίλος μου, γενόμενος αἴφνης σύννου, καὶ ταῦτοχρόνως ἔρριψεν ὀγκῶδες ξύλον δρυὸς εἰς τὴν ἐστίαν, παρὰ τὴν ὁποίαν ἐκαθήμεθα, ὡς ἐσυνειθίζομεν νὰ πράττωμεν τὸν χειμῶνα ὁ εἰς ἀντικρυ τοῦ ἄλλου.

Ὁ γέρων ἔλεγεν ἀλήθειαν· ἔξω τρώντι ἐφύσα μαγιώδης ὁ παγερὸς βορειᾶς, ὁ φοβερὸς βορειᾶς τῆς Θεσσαλονίκης, τὸν ὁποῖον καταρῶνται ἁμοφῶνως οἱ ἀνεπαρκῶς ἐνδεδυμένοι, οἱ ἀνεπαρκέστερον ἐστεγασμένοι, οἱ ποιμένες, οἱ κηπουροὶ καὶ οἱ ἀνθοκόμοι διότι παγώνει, ξηραίνει, καίει τὰ πάντα.

— Κρῦο καὶ κρῦο βασιλικό, ἀπήντησα ἐγώ· βουθῶνι δὲν ἔμπορεῖ νὰ προβάλῃ ἔξω· ἀδειασαν ἢ στραταίς· ὁ καθένας ἔτρεξεν ὅσον ἠμπόρεσεν ἐνωρίτερον νὰ χωθῇ ὑποκάτω ἑστῆ κεραμίδα τοῦ σκέπτομαι πῶς θὰ πηγαίνω, καὶ εἶμαι κάμποσον μακρὰν.

— Σένα, καύμενε, θὰ συλλογισθῶ; εἶπεν ὁ γέρων μὲ τὸ αὐτὸ περίφροντι ὕφος. Μιὰ γούνα χονδρὴ ἄνω σου καὶ δρόμο. Συλλογίζομαι μόνον τὸν κακόμοιρον τὸν Τάσσον· θὰ ὑποφέρῃ τὸ διάβολό του ἑστὸν δρόμον· θὰ ἔχῃ ἀπ' ἐμπρός, κατὰμουτρα τὸν Λουλοβαρδάρην.

— Ἄν αὐτὸ σὲ κάμνη ν' ἀνησυχῆς, τῷ εἶπον, εἰμπορεῖς νὰ ἦσαι ἡσυχος. Ὁ Τάσσος εὕρσκεται εἰς τὸ σπῆτι τοῦ καὶ ζεσταίνεται κοντὰ ἑς τὴ γωνιά του, ὅπως κάμνομεν καὶ ἡμεῖς τῶρα, ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκογενείας του.

— Πῶς; μοὶ λέγει. Δὲν ἀνεχώρησε λοιπὸν χθές, ἐνῶ ἦτο τόσον μεγάλη ἀνάγκη;

— Ὅχι.

— Καὶ διατί;

— Διότι ἐστάθη ἀδύνατον νὰ τῷ δώσουν διαβατήριον. Τοῦ ζητοῦν ἓνα σωρὸν φόρους, δῆθεν καθυστερουμένους· αὐτὸς διῆσχυρίζεται, λέγων, ὅτι ἐπλήρωσε τὸ μεγαλειότερον μέρος, ὅτι δὲν ὀφείλει ὅ,τι τοῦ ζητοῦν, ὅτι δὲν ἐννοεῖ νὰ τοὺς πληρώσῃ ἄλλως τε καὶ θέλων ἀδυνατεῖ νὰ τὸ πράξῃ. Ἐδῶ φαίνεται ὅτι κατὶ τρέχει. Οὐδὲ ὅλως παράδοξον οἱ παστρικοὶ μουχτάρηδες νὰ ἔχουν τὸ χεράκι των μέσα ἑς αὐτὴν τὴν ἀταξίαν.

Ἡ τοιαύτη κατὰ κυβερνητικῶν ὀργάνων ὑπόνοιά μου ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς χεῖρας τοῦ ἀμεταπειστοῦ γέροντος ὡς ὄπλον καὶ νὰ στραφῇ τοῦτο κατ' ἐμοῦ. Εἶτε ὅμως διότι δὲν ἤθελε νὰ λύσῃ τὴν ἀνακωχὴν, εἶτε διότι πράγματι ἦτο παραδεδωμένος εἰς ἄλλον βροῦν σκέψεων, ἐφάνη ὅτι δὲν ἐπρόσεξεν.

— Ἄλλ' αὐτὸ θὰ ἦναι ἡ καταστροφὴ του, ἐξηκολούθησε λέγων μετὰ τόνου προδήλου ἀδημονίας. Ἄν αὐτὸ τὸ παιδί δὲν ἐμπόρεσῃ νὰ πηγαίνῃ εἰς Μ... διὰ νὰ κατεβάσῃ τὴν ξυλείαν καὶ τὴν παραδῶσῃ ἐμπροθέσμως, ὁ Ἀυστριακὸς θὰ διαμαρτυρηθῇ καὶ ὁ Τάσσος, διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς ἀποζημιώσεις καὶ ἔξοδα, θὰ πωλήσῃ καὶ τὴν ἀστρεχιά του. Ἄλλοιμονον, καὶ ἔχει νὰ θρέψῃ ἓνα σωρὸ παιδιὰ, τὰ ἰδικὰ του καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ του.

— Λυπηρὸν τῷ ὄντι, ἀλλ' ὅλα αὐτὰ, ὡς ἡξεύρετε, ὅσον καλὰ καὶ ἅγια καὶ ἂν ἦναι, δὲν ἐνδιαφέρουσι τὴν ἐξουσίαν καὶ οὔτε τὰ λαμβάνει κἂν ὑπ' ὄψιν.

— Χρεωστῆ ὅμως νὰ τὰ λάβῃ καὶ νὰ τὰ παραλάβῃ, ἔσπευσε ν' ἀπαντήσῃ κάπως ὀργίλως ὁ γέρων. Στοχάζεσαι τάχα πῶς ἡ ἀπώλεια σήμερον μὲν τούτου, αὔριον δὲ ἐκείνου τοῦ πολίτου εἶναι πρᾶγμα ἀνάξιν τῆς προσοχῆς καὶ τῆς μερίμνης μιᾶς Κυβερνήσεως ὅσον ἀτάσθαλος καὶ ἂν ἦναι. Μήπως χρειάζεται πολὺς νοῦς διὰ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἡ καταστροφὴ τῶν μονάδων θέλει ἐπιφέρει ἀναποδράστως τὴν ἀπώλειαν τοῦ ὅλου;

— Πρὸ πκντὸς ἄς ἡμεθα δίκαιοι, τῷ εἶπον. Τί ἤθελες τάχα, ἐπειδὴ εἶναι ὁ Τάσσος ἰδικὸς μας, νὰ πατήσῃ ἐπάνω ἑς τὸν νόμον καὶ νὰ περάσῃ; Ὁ περὶ διαβατηρίων νόμος εἶναι νόμος τοῦ κράτους ἐν ἰσχύϊ καὶ καθιερωθῆ κυρίως ὡς μέτρον τεῖνον εἰς περιστολὴν τῶν ληστῶν καὶ ἄλλων κακοποιῶν, οἵτινες ἀπὸ καιροῦ ἤδη ἀφανίζουν τὴν χώραν καὶ ἰδίᾳ τὴν Μακεδονίαν. Διὰ νὰ τύχῃ τοῦ σκοποῦ, δεόν νὰ ἐφαρμόζηται αὐστηρῶς, ἀπαρεγκλήτως.

— Τὰ μεταξωτὰ βραχιὰ θέλουν κ' ἐπιδέξια σέλια, φίλτατέ μου, λέγει ἡ παροιμία, ἀπεκρίθη μετὰ τινος εἰρωνείας ὁ ἀκατάβλητος γέρων. Συμφωνῶ πρὸς στιγμὴν εἰς ὅ,τι εἶπες περὶ τοῦ σκοποῦ εἰς ὃν τείνει τὸ προκείμενον μέτρον. Ἰδῶμεν λοιπὸν τοὺς καρπούς τοῦ περιφήμου τούτου νόμου σου. Κατέστρεψε τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα; Τί λέγω, εἶμαι πολὺ ἀπαιτητικὸς. Περιέστειλε κἂν αὐτὰ ἔστω καὶ ἐπ' ὀλίγον; Ἄνεκούφισε τὸν τόπον; Ὅχι βέβαια. Τούναντίον μάλιστα αὐτὰ ἐπληθύνθησαν εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ὥστε δὲν ἤξεύρει κανεὶς εἰς ποῖον ἅγιον ν' ἀνάψῃ κηρί. Εἰπέ μᾶλλον, ἐξηκολούθησε λέγων, ὅτι εἶναι μέτρον καθαρῶς ταμιευτικόν, τὸ ὁποῖον πλησίον εἰς τὰ ἄλλα ἐπήνεγκε καὶ τὸ ἐξῆς κακόν, κακόν τὸ ὁποῖον ὅλοι οἱ φρόνιμοι προείδον, νὰ θέσῃ δηλονότι χειροπέδην εἰς τὴν ἐντὸς τοῦ κράτους ἰδίως κίνησιν, ἐνῶ ἔχομεν ἀνάγκην ὑπερποτε ἵνα αὕτη μὴ παρεμποδίζεται ἀλλὰ παντοιοτρόπως διευκολύνεται. Ἡ ταχεῖα κινήσεις καὶ συγκοινωνία εἶναι, τὸ ἤξεύρουσ σήμερον

πλέον και τὰ παιδιά, εἶναι ἡ ζωὴ τῆς κοινω-
νίας και ἡμεῖς, ὡς προεῖπον, ἔχομεν ἀπόλυτον
ἀνάγκην αὐτῆς, διότι, ἤρχισαν νὰ παγώνουν
ὄχι μόνον τὰ ἄκρα ἀλλὰ και τὰ κέντρα.

Ἦτοιαζόμεν νὰ τὸν ἀντικρούσω, μὴ ἐν-
νοῶν οὔτε τότε νὰ ὑποχωρήσω, ὅτε μὲ ἐπρόλα-
βεν ἡ σύζυγός του, σεβασμία λευκόθρις δέσποινα,
σχεδὸν ὁμηλιξ αὐτῶ, ἥτις ἕως τότε δὲν εἶχε
λάβει μέρος εἰς τὴν συνδιάλεξιν πλέκουσα ἐν
σιγῇ τὴν κάλτσαν της.

— Γιατί φιλονεικᾶτε τώρα δῶ και μιὰ ὥρα ;
μᾶς εἶπεν. Ἐγὼ χθὲς τὸ βράδυ γυρίζοντας ἀπ'
τὸν ἑσπερινὸ πέρασα ἀπὸ τοῦ Τάσσου και κά-
μαμε λόγο γι' αὐτά. Καὶ τὸ διαβατήριον ἂν
εἶχε, πάλι δὲν θὰ τὸ κούναγε ὕστερο ἀπ' τὸ
κακὸ ποῦ γίνηκε προχθὲς σ' τὴ Τούμπα.

— Τί ἔτρεξε πάλιν; ἠρώτησεν ὁ γέρον τὴν
σύζυγόν του ἀνησύχως πῶς στραφεῖς πρὸς
αὐτήν.

— Μπᾶ και δὲν τ' ἄκουσες; Ὀλόκληρον καρ-
θάνι ἀπὸ Βιτωλιώταις τόπιακαν, τὸ ξεγύμνω-
σαν, ἀφοῦ ἄλλους μαχαίρωσαν και ἄλλους ἐδει-
ραν γιὰ θάνατο.

— Μὰ ποῦ ἐγινε πάλιν αὐτό, Χριστιανή μου ;
σὲ ποῖα Τούμπα ;

— Ῥωτᾶ σὲ ποῖα Τούμπα !! Νὰ στή Τούμπα
ὄξω ἀπ' τὴ πολιτεία, παρέκει ἀπ' τοὺς λαχα-
νοκήπους, κοντὰ στὸ σιδηρόδρομο, ἀπήντησεν
ἡ γραῖα βραδέως προφέρουσα ἐκάστην λέξιν.

— Βρὲ τοὺς δυστυχεῖς, βρὲ τοὺς κακομοί-
ρους ἀνθρώπους, κρῖμα ἔστὰ παιδιά των. Καὶ
δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θὰ εἶχαν πληρώσει τοὺς
φόρους των και ὅτι θὰ εἶχαν λάβει ἐν τάξει τὰ
διαβατήριά των, εἶπεν ὁ γέρον ῥίψας πρὸς με
βλέμμα πλήρες πονηρίας και εἰρωνείας.

— Καὶ νὰ ἦταν μονάχα αὐτά, ἔς τὴν εὐχὴν
τοῦ Θεοῦ, ἐξηκολούθητε λέγουσα ἡ γερόντισσα·
μὰ δὲν περνᾷ μέρα νὰ μὴ γίνη και ἓνα και πε-
ρισσότερα φονικά. Ἄν εἰπῆς πάλι ἀπὸ γδυσί-
ματα, ἀπὸ δαρμούς, ἀπὸ σακατέματα, ἄλλο
τίποτε. Νὰ φωνάξης ἀπὸ τοὺς ἐφτὰ Ὀγλάδες
ἀκούεται ἔς τὴ λίμνη τοῦ αἰ—Βασίλη, μὰ δὲν
ἀποκοτοῦν οἱ ψαράδες νὰ φέρουν ψάρια, νὰ
πουλήσουν γιὰ νὰ ζήσουν τὰ σπῆτικα τους, γιατί
ξεφυτρώνουν μέσ' ἔς τὴ μέση τοῦ δρόμου Ἀρβα-
νίταις και Μουατζήριδες και λογιῶν λογιῶν κα-
κούργοι και τοὺς γδύνουν ὡς ἔς τὸ ποκάμισο,
τοὺς πέρνουν και τὰ ζᾶ τους· ἂν κοτήσουν
λόγο νὰ ποῦν, τὸ μαχαίρι ἀστράφτει ἀμέσως
και τοὺς στέλνει σ' τὸν ἄλλο κόσμον. Κανεὶς
δὲν βρῖσκεται νὰ τοὺς πονέση, νὰ τοὺς δια-
φεντέψη.

— Τὰ ἀκούεις αὐτὰ σύ, φίλτατέ μου; στρα-
φεῖς μοὶ εἶπεν ὁ γέρον.

— Μὴ γὰρ και εἶνε καλλίτερος ὁ δρόμος
πρὸς τὴ Κασσάνδρα; ἐπανελάθεν ἡ γερόντισσα.

Ἄν πάλι ῥωτᾶτε γιὰ τ' ἀντίκρου πέρα, Χριστέ
και Παναγιά. Εἶνε τώρα κάμποσαις μέραις
ἀντάμωσα ἔτῆς κυρᾶς Π... τὸν κύρ Μαντίκο.
Ἐέρετε δὰ κ' οἱ δύο σας τί ἀνθρωπος εἶνε ὁ κύρ
Μαντίκος· πρόβατο τοῦ Θεοῦ, ἀνθρωπος τῆς
ἀλήθειας. Τὸν ῥωτήσαμε πῶς εἶνε τὰ μέρη τους,
πῶς περνοῦν. Θεὲ και Κύριε, καλλίτερα νὰ μὴ
τὸν ῥωτούσαμε. Μᾶς εἶπε πράμματα ποῦ ση-
κώθησαν τὰ μαλλιά σ' τὸ κεφάλι μας. Ἡ φι-
λινάδα μου ἡ κυρᾶ Π... ποῦ εἶνε ἀπὸ κείνα τὰ
μέρη και ἔχει και συγγενεῖς ἔλυωσε ἔς τὸ δά-
κρυ· δὲν βράγισε λιγώτερο κ' ἡ δική μας ἡ
καρδιά.

Ἐνταῦθα διεκόπη ἡ γερόντισσα, ζητοῦσα
δῆθεν νὰ καθάριση τὰ ὀμματουάλιά της, πρά-
γματι ὁμως προσπαθοῦσα ν' ἀπομάξῃ λάθρα
δύο δάκρυα.

— Καὶ σὰν τί πράμματα σᾶς εἶπε, γυναῖκα,
αὐτὸς ὁ κύρ Μαντίκος; ἠρώτησεν αὐτὴν ὁ σύ-
ζυγός της ὑπογλυκαίνων πλέον ἢ τὸ σύνθησε
τὴν φωνὴν του.

— Δὲν μοῦ βαστᾷ ἡ καρδιά νὰ σᾶς τὰ πῶ,
οὔτε μπορῶ νὰ σᾶς τὰ φηγηθῶ ἓνα πρὸς ἓνα,
φθάνει μονάχα νὰ μάθητε πῶς ἀνθρώποι νοικο-
κυραῖοι ποῦ ἦταν μὲ τὸ ἔχει' τους και μὲ τὸ
καλό τους και μὲ τὸ ἀγαθό τους, ποῦ ἔντρέπον-
ταν κανεὶς νὰ ἔγῃ μ'προστά τους, τώρα περ-
πατοῦν μὲ γουφιασμένα μ'μάτια, παρταλια-
σμένοι, ποῦ φαίνονται, μὲ συμπαθαῖτε, τὰ κρέα-
τά τους, τοὺς βουριάζουν ἔς ταῖς φυλακαῖς
μ'πώχνοντες, σὰν νὰ ἦταν ζῶα, γιὰ δοσίμα-
τα, γιὰ δρόμους, γιὰ καζάρμαις και τέτοια
πολλά ἄλλα· φαμίλιας ποῦ δῖναν ψωμί και
φαὶ σὲ φίλους και ὄχτρούς, τώρα ἔς ταῖς 24,
πολλαῖς φοραῖς και ἔς ταῖς 48, γιὰ τὸ τρῶν
γιὰ δὲν τὸ τρῶν, κ' αὐτὸ ξηρὸ και μουχλια-
σμένο. Ἐνας σωρὸς σπῆτικα ῥῆμαξαν πέρα πέρα
κ' ἐκεῖ ποῦ πρὶν ἀκούονταν φωναῖς και γέλια
ἀπὸ ἀγοράκια και τσιούπραϊς, τώρα φωνάζουν
μέσα ἡ κουκουβάγιαϊς, γιατί ἀπὸ ἀγγάριαϊς,
πεῖνα, δυστυχία, ἀρρώστιαϊς πέθαναν οἱ ἀνθρώ-
ποι πὸ ἓνας ἓνας και ἔτσι γλύττωσαν. Καὶ κεί-
νοι ποῦ πόμειναν ζηλεύουν τοὺς πεθαμμένους
γιὰ νὰ μὴ γλέπουν τόσαις τυράννιαϊς, γιὰ νὰ
μὴ γλέπουν τὰ μ'μάτια τους νοικοκυραῖς και
νυφάδες νὰ ταῖς...

Ἐνταῦθα πλέον δὲν ἠδυνήθη ἡ δέσποινα ν'
ἀνθέξῃ και ἐξερράγη εἰς λυγμοὺς ἀκρατήτους,
μετὰ πολλοῦ δὲ κόπου μόλις κατώρθωσεν ὁ κα-
λὸς σύζυγός της νὰ κατευνάσῃ τὴν συγκίνησιν
της.

Ἦμην και ἐγὼ συγκεκνημένος δι' ὅσα ἤκου-
σα· ταῦτοχρόνως δὲ ἀπεθαύμαζον τὸν θησαυρὸν
τῆς φιλανθρωπίας και φιλογενείας, τὸν ὁποῖον
ἐνέκλειεν ἡ καρδιά τῆς ἀπλοϊκῆς ἐκείνης γυ-
ναϊκῆς, ἣν βλέπων τις δὲν θὰ ὑπελάμβανεν

ικανὴν νὰ μεταρσιωθῆ ἀνωτέρω τοῦ μικροῦ καὶ χαμηλοῦ ὀρίζοντος μιᾶς χωριατονοικοκυρᾶς.

— Καὶ κάθησαι ἐδῶ καὶ δύο ὥραις τώρα, καὶ μοῦ ψάλλεις οικονομικὴν ἀνόρθωσιν καὶ πρόοδον καὶ αἰσιώτερον μέλλον καὶ παρόμοια κολοκύθια, στραφεῖς μοὶ εἶπεν ὁ γέρον, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀγανάκτησις ἐφ' οἷς ἤκουσε καὶ αὐτός, δὲν εἶχεν ὅρια πλέον.

Τί ν' ἀπαντήσω εἰς ὅλα αὐτά; Τὰ πειστικώτερα, τὰ μάλλον ἀκαταμάχητα τῶν ἐπιχειρημάτων ἤρχοντο ἀθρόα κατ' ἐμοῦ. Μοὶ παρουσίαζον γεγονότα, πράγματα ἀπτά, ψηλαφητά, καὶ ἐγὼ δὲν εἶχον ν' ἀντιτάξω εἰς αὐτὰ εἰμὴ λόγους, θεωρίας, ἐλπίδας ἀναγομένας εἰς τὸ μέλλον. Ἀλλὰ τὸ μέλλον εἶναι τέκνον τοῦ ἐνεστώτος καὶ τὸ ἐνεστῶς αὐτὸ, οἷον ὑπάρχει ἐν γυμνῇ τῇ ἀληθείᾳ, δὲν εἶχεν οὐδὲν συστατικὸν εὐτεκνίας.

Προδήλωσεν λοιπὸν ἡ θέσις μου ἀπέβαινε δυσχερεστάτη καὶ ἠγνόουν πῶς θὰ ἐξηρχόμην αὐτῆς. Εἶχον ἀπέναντί μου ἄνδρα πεπειραμένον, θετικὸν κατὰ τοῦ ὁποῖου πᾶσα μαγγανεία λόγου ἦτο πάντῃ ἀνίσχυρος. Εὐτυχῶς καὶ τὴν φράσιν ταύτην ἤλθεν εἰς βοήθειάν μου εἰς ἐκ μηχανῆς Θεός.

B'.

— Ἀφέντη, εἶπεν ἡ ὑπηρέτρια Μάρθα ἀνοίξασα αἴφνης τὴν θύραν τοῦ δωματίου καὶ προβαλοῦσα τὴν κεφαλὴν της, ἔρχεται ὁ Γερογεωργουλῆς. Νὰ τὸν πάω 'ς τὴ καλὴ τὴ κάμαρα ἢ νὰ τὸν φέρω 'δῶ;

— Τί λέγεις; ἐρωτᾷ ὁ οἰκοδεσπότης τὴν σύζυγόν του· τὸν φέρνομεν ἐδῶ;

— Ἄν δὲν πειράζῃ τὸν κύριον, ἀπεκρίθη ἐκείνη.

— Διόλου μάλιστα, ἔσπευσα ἐγὼ νὰ ἀπαντήσω.

— Θὰ εὐχαριστηθῆς πολὺ, μοὶ λέγει ὁ γέρον νὰ γνωρίσῃς τὸν Γερογεωργουλῆν. Εἶνε χαρακτηριστὴ ὅσον ἀπλοῦς, τόσον εὐθύς καὶ ἔντιμος. Καὶ εἰξεύρει τόσα πολλὰ πράγματα, τόσα ἰδίως ἀνέκδοτα, καὶ τὰ διηγῆται μὲ τόσῃ ἀφέλειαν καὶ χάριν καὶ ἐνταυτῷ πεποιθήσιν, ὥστε ὁ ἀκροατὴς του αἰσθάνεται ἑαυτὸν ἀκαταμαχητῶς ἐλκόμενον καὶ πειθόμενον εἰς τοὺς λόγους του. Εἶνε καὶ συνοδοιπόρος ὅχι μόνον εὐχάριστος, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμος. Συνεταξιδεύσαμεν πολλάκις διατρέξαντες οὐχὶ ἀπαξ ὄλην τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θράκην καὶ τὴν Ἀλβανίαν· εἶναι ἐπάνω κάτω συντοπίτης μου, διότι εἶναι ἀπὸ τὴν Κ... Ὅσον πάλιν διὰ παλληκάρους, σοῦ τὸν δίδω διὰ πρώτης τάξεως. Φαντάσου ὅτι μίαν νύκτα—ἀκόμη τὸ ἐνθυμοῦμαι ζωηρότατα ἂν καὶ παρῆλθον τόσα ἔτη ἔκτοτε—ἐξ Κηρτζαλῆδες τούρκοι γεροκακούργοι, ὠπλισμένοι μέχρις ὀδόντων, μᾶς παρηκολούθησαν ἕως

εἰς τὸ Χάνι τοῦ Στρυμῶνος, χάνι τρομερό, εἰς ὃ καὶ αὐτὸς ὁ διάβολος θὰ ἐδίσταζε νὰ διανυκτερεύσῃ, καὶ τὰ μεσάνυκτα ἐζήτησαν νὰ εἰσέλθουν διὰ νὰ μᾶς πετσοκόψουν καὶ νὰ πάρουν ὅ,τι εἴχομεν· καὶ δὲν εἴχομεν ὀλίγα. Καὶ θὰ τὸ κατόρθωναν ἂν δὲν ἦτο μαζῆ μας ὁ Γεωργουλῆς. Μόνος ἀκολουθούμενος ὑφ' ἑνὸς μόνου Μιρδίτου, εἰσπράκτορος, ἤνοιξε τὴν θύραν τοῦ χανίου καὶ μὲ τὸ γιγατᾶνι 'ς τὰ δόντια καὶ τὰ κουμπούριχα 'ς τὰ δύο χέρια, ἐρρίφη κατὰ τῶν κακούργων καὶ τοὺς ἔτρεψεν εἰς τοιαύτην φυγὴν ὥστε εἰς ἐξ αὐτῶν ἔπεσεν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἐπνίγη.

— Φθάνει πᾶ ἀδερφέ, ἀνέκραξεν ἡ σύζυγός του· ὁ ἄνθρωπος θὰ περιμένη καὶ εἶνε ἐντροπὴ γιὰτί εἶνε καὶ φίλος.

— Ἐχεις δίκαιον, γυναῖκα. Μάρθα, πὲς τοῦ Γερογεωργουλῆ νὰ κοπιάσῃ ἐδῶ.

Μικρὸν κατόπιν εἰσῆλθεν εὐσωμος ἀνὴρ ὑψηλὸς καὶ εὐθυτενὴς ὡς λεύκη. Εἶχε τὸ πρόσωπον πλατὺ, ὀφρῦς δασείας σκιαζούσας δύο μεγάλους μέλανας ὀφθαλμοὺς διαυγεστάτους ἐκφράζοντας γαλήνην ψυχῆς. Ἡλικίαν θὰ τῷ ἔδιδέ τις μεταξὺ 75 καὶ 80. Ἐφόρει πλατέα σαλβάρια ἐκ μέλανος ἐριούχου καὶ ντουλουμᾶν, ἀμφότερα πεποικιλμένα διὰ σειρητίων καὶ ἐκράτει ἀνὰ χεῖρας κομβολόγιον. Μετὰ τοὺς συνήθεις χαιρετισμοὺς,

— Μὲ συμπάθειο κι' ὅλας, εἶπεν, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην. Ἴσως σᾶς ἔκοψα τὴ κουβέρτα. Ἴσως εἶχαταν καὶ κανένα κρυφόν.

— Ὅχι, Γερογεωργουλῆ, δὲν εἶχαμε κανένα κρυφόν. Μόνον ἔχω ἐδῶ καὶ δύο ὥραις ποῦ προσπαθῶ ν' ἀνοίξω τὰ μάτια αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἐπάνω σὲ κάτι πράγματα ποῦ εἶνε φανερά σὰν τὸν ἥλιο καὶ αὐτὸς μὲ ἀντιστέκεται μὲ λόγια, ὅσα βρῆκε 'ς τὰ βιβλία ποῦ διάβασε. Ἐτσι εἶνε αὐτοὶ οἱ νέοι· ἄμα μάθουν γράμματα νομίζουν ὅτι τὰ ἤξεύρουν ὅλα. Ἐδῶ βλέπει πῶς φανερά πῶς σχεδὸν δὲν ἐκλείσαν οἱ δρόμοι, πῶς ὁ παρᾶς ἔφυγε σὲ ξένους τόπους καὶ μᾶς ἄφησε τὴν φτώχεια, τὴν πείναν, καὶ τὴν γύμνα, ἐδῶ μὲ δύο ξεπόλυτους ψευδομάρτυρας μουσουλμάνους σ' ἀρπάζουν τὸ τσιφλῆκί σου, τὸ σπῆτί σου, ἐδῶ κανεὶς δὲν εἶνε ἀσφαλῆς ὅτι τὸ κεφάλι του θὰ σταθῆ 'ς τὸ κορμί του, ἐδῶ κάθε στενοῦρα, κάθε λάκκος, κάθε δερβέντι καθημέρα σχεδὸν βάφεται μὲ αἷμα, καὶ ἡ ἀφεντιά του κάθηται καὶ μοῦ λέγει θεωρίαις καὶ μοῦ ὑπόσχεται ὅτι δὲν θὰ περάσουν πολλὰ χρόνια καὶ θὰ μᾶς βρέχῃ μέλι καὶ γάλα καὶ θὰ χιονίξῃ μάνα.

— Καὶ ἂν ἀκόμα οὔλοι οἱ ἄγιοι 'ρθοῦν νὰ βοηθήσουν, πάλι εἶν' ἀδύνατο 'κόμα μιὰ φορὰ νὰ δῇ ἄσπρη 'μέρα αὐτὸ τὸ βασιλείο, εἶπε ὁ Γερογεωργουλῆς μετὰ σοβαρότητος δικαστοῦ ἀπαγγέλλοντος καταδικαστικὴν ἀπόφασιν.

— Καὶ διατί; τὸν ἠρώτησα.

— Γιατί ἀπὸ ἑξήκοντα καὶ τόσα χρόνια ὁ θεὸς σήκωσε πιά τὸ χέρι του τελειωτικά ἀπὸ πᾶν του, μοὶ ἀπήντησε μετὰ τῆς αὐτῆς πάντοτε σοβαρότητος.

— Δὲν τὸ καταλαβαίνομε αὐτὸ τὸ πράγμα, ἔξηγησέ μᾶς τὸ καμπόσο, τῷ εἶπεν ὁ οἰκοδεσπότης καμμύσας μοὶ πονήρως τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν του ὡς ἵνα μοὶ εἴπη «τώρα θ' ἀρχίσῃ καὶ θὰ ἴδῃς ἂν σοὶ εἶπον ἀλήθειαν ἢ ὄχι.»

Τὸ πῦρ ἐν τῇ ἐστίᾳ ἐπιμελῶς ὑποτροφόμενον ὑπὸ τοῦ οἰκοδεσπότητος ἐλαμπύριζεν διαχέον γλυκεῖαν θερμότητα, ὁ βορειᾶς ἔξω ἐξηκολούθει νὰ φυσᾷ παγερός καὶ ὁ Γερογεωργουλῆς δὲν εἰδείκνυε πολλὴν διάθεσιν ν' ἀφήσῃ τόσον ἐνωρὶς τὴν καλὴν συντροφίαν.

Δὲν περιέμενε λοιπὸν νὰ τὸν παρακαλέσωσι καὶ ἐκ δευτέρου.

— Ἀφοῦ ἔχετε ὄρεξιν νὰ τ' ἀκούσητε, ἀπεκρίθη, μετὰ χαρᾶς σας νὰ σᾶς τὸ πῶ.

Καὶ ἤρξατο ὡς ἀκολούθως.

Γ'

Ὅταν ὁ ἅγιος Κωνσταντῖνος ἔχτισε τὴ πόλι, χάλασε τὰ εἰδῶλα καὶ στερέωσε τὸ βασίλειον, ἔφερε ἔς τὴ πόλι τὸν τίμιον σταυρὸν ποῦ σταυρώθηκε ὁ Χριστὸς μᾶς καὶ τὸ ἅγιον κανίστρι ποῦ ἔχε βάλει τοὺς ἄρτους κ' εἶχε χορτάσει χιλιάδες λαὸν χωρὶς νὰ σωθῇ τὸ ψωμί. Τὰ εἶχαν τὸ λοιπὸν αὐτὰ μέσα ἔς τὸ θησαυρὸν καὶ τὰ φυλάγαν ἕνα καὶ νύχτα.

Ὡς ποῦ ἦταν αὐτὰ μέσ' ἐπὶ τὴ πόλι, τὸ βασίλειον ἦταν ἀτράνταχτο. Δὲν περνοῦσε χρονιὰ ποῦ νὰ μὴν πέσουν καταπάνω Ἀτζέμιδες, Ἀραπάδες, Ρουσοὶ, Βουργάροι, Φράγχοι, Τοῦρκοι καὶ λογιῶν λογιῶν μελέτια, μὲ ἀμέτρητα ἀσκήρια, μὲ ἀρμάδες φοβεραῖς ζητῶντας νὰ πάρουν τὸ παράδεισον τῆς γῆς. Χύνονταν γαίμακα ποτάμια, ἔπαιφταν κορυμὰ στρῶσι ὅσαν ἀχλάδια, τὸ πρᾶμμα πολλαῖς φοραῖς ἤρχονταν ἔς τὸ νῦν καὶ αἰεὶ καὶ οὔλοι λέγαν πῶς πᾶει πιά. Μὰ τοῦ κάκου. Ἡ δύναμις τοῦ τίμιου Σταυροῦ κατατσάκιζε τὸν ὀχτρόν καὶ ἡ εὐλογία ἀπ' τὸ ἅγιον πανέρι ἔχυνε πλοῦτον τόσο πολὺ ποῦ παλληκάρια ἀνδρειωμένα ἔτρεχαν ἀπ' οὐλα τὰ μέρια τοῦ κόσμου γιὰ νὰ πολεμήσουν μετ' ἐμάς.

Ἔτσι τσακισμένος μὴ φορὰ ὁ Σουλτάνος τῆς Ἀδριανουῦς γύριζε ἐπὶ τὴ καθέδρα του μετὰ τὴ λύπη μὲς ἐπὶ τὴ καρδιά. Κανένα βετζίλι δὲν κουτοῦσε νὰ σηκώσῃ μᾶτι νὰ δῇ τὸ πρόσωπόν του, γιὰτὶ ἦταν φοβερός ἀπ' τὸ θυμὸν καὶ τὴ ντροπὴν, κατάλαβες. Ἐνας γιαντάρης (ὑπασπιστής) πολὺ ἀγαπημένος τοῦ Σουλτάνου, γιὰτὶ ἦταν ἀδερφὸς τῆς Σουλτάνας καὶ νέος ὁμορφος καὶ εὐγενικός ἔς τὸ τρόπον, τάβαλε βουλή καὶ

ἀπόφασι νὰ μὴ ψηφίσῃ τὴν ὀργὴν του καὶ νὰ τοῦ κουβεντιάσῃ γιὰτὶ εἶχε κάτι σημαντικὸν πρᾶμμα νὰ τοῦ πῇ. Αὐτὸς ὁ νέος ἦταν ἕνα μεγάλο βετζίλι. Ὁ πατέρας του ἦταν κράλης ἐπὶ τὰ μέρη τῆς Βουργαριᾶς, καὶ ἀφοῦ τὸν νίκησε ὁ Σουλτάνος, πῆρε τὸ βασίλειόν του, πῆρε τὸ κορίτσι του γιὰ γυναῖκα καὶ ἔκαμε Τοῦρκο τὸ παιδί του, ποῦ ἔταν μόνον δέκα χρονῶν ἀγόρι.

Μὴ μῆρα τοιοῦτον σήκωσε δειλὰ δειλὰ τὸν μπερτέ, πῆρε τὴν ἄκρα τοῦ κετοῦ, τὴ φίλησε, τὴν ἔφερε ἔς τὸ γλέφαρόν του καὶ γονατιστὸς περιμένει. Ὁ Σουλτάνος γιὰτὶ τὸν ἀγαποῦσε πολὺ, δὲ θυμώσε καὶ τοῦκαμε νέμα νὰ πῇ τί ἤθελε.

— Ἀφέντη μου καὶ πολυχρονεμένη βασιλεῖα, βεζνές τῆς δικαιοσύνης, ἴσχιος τοῦ θεοῦ, μὴ λυπᾶσαι γιὰτὶ δὲ μπόρεσαμε νὰ πάρωμε τὴ Πόλι. Δόξα ἔς τὸν προφήτην, ἡ ἀνδρεία τοῦ Μουσουλμάνου μπροστά ἔς τὸν γιαντιοῦρην εἶναι ὅσαν ὁ πλάτανος μπρὸς ἔς τὸν καλάμι, μὰ ὅλα τὰ ἀσκήρια τῆς Οἰκουμένης νὰ εἶχες, πάλι ἦταν ἀδύνατον νὰ τὴν πάρης.

— Γιατί; τὸν ῥωτᾷ ἄγχιος ὁ Σουλτάνος.

— Γιατί δὲν εἶνε γραμμένο, καὶ γιὰ πῶς: Ἡ γιαντιὰ μου ποῦ ἦταν πολιτίσσα, θυμᾶμαι πῶλεγε, ἦμαν τότες μικρὸν παιδί, πῶς ἔς τὸ μεγάλο τὸ παλάτι κοντὰ ἔς τὴν ἁγίαν Σοφίαν εἶνε κάτι Χαμαίλιὰ τοῦ Χαζρέτι-Ἰσοῦ (ὅπως λέν αὐτῆνοι τὸ Χριστὸν μᾶς) καὶ ὡς ὅπου αὐτὰ τὰ χαμαίλιὰ φυλάγονται ἐκεῖ, ἡ Πόλι δὲ πέρνεται.

Ὁ Σουλτάνος ἔπεσε σὲ συλλογὴν!

— Μὰ ἂν θέλῃ ὁ Ἀφέντης μου, εἶπε πάλι ὁ γιαντάρης, θὰ κάμω τ' ἀδύνατα δυνατά, τὴ γῆ θὰ σχίσω γιὰ νὰ τὰ πάρω ἀπ' ἐκεῖ μέσα.

Ἄρεσε πολὺ ἔς τὸν Σουλτάνον αὐτὸς ὁ λόγος τοῦ γιαντάρου καὶ τὸν εἶπε νὰ τὸ κάμῃ.

Τὴν ἴδιαν ἕνα μῆρα τοιοῦτον ἅμα σουρούπιασε καθαικίκευε τὸν ἀράπην του καὶ σὲ πέντε ὥραις ἀπάνω, ὅσαν ἀέρας, νάτος μπρὸς ἔς τὸ Ἐδρινε-καποῦ τῆς Πόλης.

— Θέλω νὰ μιλήσω τοῦ Βασιλεῖα, λέει ἔς τοὺς φυλακὰδας, ἔχω νὰ τοῦ πῶ μὴ μὴ πρᾶμματα, σημαντικὰ πρᾶμματα.

Μηνοῦν τοῦ βασιλεῖα πῶς ἕνας ὁμορφος καβαλάρης ντυμένος ἔς τὸ χρυσάφι καὶ ἔς τὸ μάλαμα ζητεῖ νὰ τοῦ μιλήσῃ.

— Ἄστε τον νὰ ῥθῇ, λέει ὁ βασιλεῖας.

Τὸν καὶ βγήκε μπροστά του ἔπεσε καὶ τὸν προσκύνησε καὶ τοῦ λέει.

— Ἀφέντη βασιλεῖα, ἐγὼ εἶμαι συγγενὴς σου ἡ μητέρα τοῦ πατέρα μου ἦταν βασιλοπούλα, καὶ εἶπε ὀνόματα καὶ σημάδια. Ἡ Τουρκιὰ σκότωσε τὸν κύρη μου καὶ μᾶς πῆρε σκλάβους. Τόσον καιρὸν τώρα μὲ τὸν στανιὸν ἡμῶν Τοῦρκοι καὶ κρυφὰ Χριστιανὸς καιρὸν παραμένοντα νὰ ἔρω νὰ φύγω τὸν ἔρῃκα, ἔφυγα

κ' ἦρθα τώρα νὰ δουλέψω τὴ βασιλεία σου.

Χάρηκε πολὺ ὁ βασιλεὺς καὶ τὸν ἀνοιξε τὴν ἀγκαλιὰ του. Τὸν τίμησε, τὸν πάνδρεψε μὲ μιὰ ἀρχόντισσα, τοῦδωκε οὐλα τὰ πιστὰ καὶ τὸν ἔκαμε καὶ βεζίρη του καὶ κάθε ἡμέρα δὲν εἶχε λόγια νὰ παινᾷ τὴν ἀξιοτήτά του, γιὰτὶ ἦταν κρυφὸς κατεργάρης.

Μὰ καθὼς θὰ δῆτε πῶς ὕστερα τοῦ ἔκαμε πολὺ κακὸ, γιὰτὶ καθὼς εἶνε ἀδύνατο νὰ γενῆ τοῦ γουρουνιοῦ ἢ τρίχα μετὰξη, ἔτσι ἀδύνατο εἶνε νᾶχη καὶ τοῦ Βουργάρου τὸ παιδί μπιστοσύνη καὶ τάξι.

Πέρασαν ἔτσι κατὰ πῶς σὰς εἶπα κάμποσα χρόνια. Ἐάφνω ἓνα πουρνὸ ἢ βάρδεις δίνουν εἰδοσι πῶς ἤρχονταν μεγάλη μαυρίλα. Ὡς ποῦ νὰ βασιλέψῃ ὁ ἥλιος γέμισαν οἱ κάμποι καὶ τὰ ψώματα ἀπὸ ἀναριθμητο ἄσκέρι, πεζοὶ καὶ καθαλαρία· ἀντιλαλοῦσε ὁ τόπος ἀπὸ χλεμετριματα τῶν ἀλόγων, ἀπὸ τοὺς ντοβάδες τῶν δερβισάδων καὶ ἀπὸ τὸ βουθὸ τῶν ἄλλων.

Οἱ Τοῦρκοι εἶχαν ἐρθῆ πάλι νὰ πάρουν τὴ Πόλι.

Μὲ θάρρος ἀρματώθηκε ὁ βασιλεὺς καὶ βγήκε νὰ πάρῃ τὸ κομάντο ἀπ' τὸ πόλεμο. Βλέπει τὸ ἄσκέρι του ὀλίγο καὶ φοβισμένο καὶ τὰ πρωτοπαλλήκαρα χωρὶς κουράγιο, κ' ἀπ' τοὺς ξένους, ποῦ ἄλλαις φοραῖς ἔτρεχαν μελίσσια νὰ βοηθήσουν, τώρα μονάχα μιὰ χούφτα.

— Γιατί ἔτσι; ῥωτᾷ τὸ βεζίρη του, ποῦν ὁ λαός μου, γιατί δὲν τρέχει ἔς τὰ ἄρματα;

— Τοῦφυγε ἡ καρδιά, τ' ἀποκρίνεται ὁ βεζύρης καὶ σκρόπισε ἔς ταῖς ἐκκλησιαῖς νὰ παρακαλᾷ.

— Ποῦνε οἱ φίλοι μας οἱ Φράγκοι, γιατί δὲν ἔρχονται νὰ μᾶς βοηθήσουν;

— Ζητοῦν χρυσάφι, πολὺ χρυσάφι, ἀφέντη μου, τοῦ λέει ὁ βεζύρης.

— Δόστε τους, ἔς αὐτὴ τὴν ὥρα δόστε ὅ,τι ζητοῦν, μὴ τὰ λυπᾶσθε, φθάνει μονάχα νὰ τσακίσωμε κόμμα αὐτὴ τὴ φορὰ τὸν ὄχτρο τῆς πίστης.

— Δὲν ἔμεινε πιά τίποτα, ἀφέντη μου, στέρεψαν ὅλα.

— Γλήγορα τὸ ἅγιο κανίστρι, φέρτε νὰ παρακαλέσω μὲ αὐτὸ τὸ Μεγαλοδύναμο.

Σιωπὴ ἄκρα, κανεὶς δὲν κρένει.

— Μωρὲ τί σωπάτε; τί δὲν κρένετε; τοὺς ῥωτᾷ τότες μὲ θυμὸ ὁ βασιλεὺς.

Μὰ αὐτοῖνοι πάλι οὐλοὶ στέκονται ἰλόγουράτου, σωποῦν καὶ μονάχα τὰ δάκρυά τους τρέχουν σὰ βρῦσι καὶ στεναγμὸς βαθὺς φουσκώνει τὰ στήθια τους.

Πεῖκασεν ἀμέσως ὁ βασιλεὺς τὸ κακὸ ποῦ γένηκε καὶ ῥάγισ' ἡ καρδιά του.

— Ποῦνε τὸ Τουρκόπουλο; Φωνάζετε το νᾶρθη δ'ὼ.

— Ἀπὸ τὰ φῆς δὲν φαίνεται πουθενά, τοῦ ἀπαντᾷ ὁ βεζίρης.

— Κατάλαβα, εἶπε· μᾶς ἔκλεψε ὁ θεοκατάρατος τὰ ἅγια φυλαχτά, πάει πιά ἢ βοήθεια μας, ἡ σωτηρία μας, καὶ ἄρχισε νὰ κλαίῃ τότες πύρινα δάκρυα, καὶ μαζῆ του ἰλόλυζαν κ' οἱ ἀρχοντάδες.

— Ἀκοῦστ', ἀνδρειωμένα μου παιδιὰ κ' ἀγαπημένα μου ἀδέρφια, ἔσκουξε γιὰ νὰ τον ἀκούσουν οὐλοὶ. Ἄς γείνη τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, ἂν αὐτὸ ἦναι τὸ θέλημά του. Γιὰ μᾶς δὲν μένει πιά τίποτα ἔς αὐτὸ τὸ κόσμο παρὰ νὰ πολεμήσουμε μὲ ἀνδρεία καὶ ἂν ἦνε γραμμένο νὰ πέσουμε, νὰ πέσουμε τιμημένα καὶ δοξασμένα. Ὁ καθένας μας νὰ πολεμήσῃ γιὰ κατό, γιὰ χίλιους καὶ νὰ πουλῆσῃ πολὺ ἀκριθὰ τὸ γαῖμά του. Τὰ σπαθιά σας φόρα καὶ οὐλ' μὲς' ἔς τὴ φωτιά.

Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ, εἶπε, καὶ ἀφοῦ ἔκαμε τὸ σταυρό του, χύθηκε πρῶτος καταπάνω ἔς τὸν ὄχτρο.

Καὶ ἀρχίνησεν ὁ πόλεμος καὶ βάσταξε ἑπτὰ ἡμέρας κ' ἑπτὰ νύχταις· οὐρανὸς δὲν φαίνονταν, οὐλα ἦταν μαυρίλα, σκοτάδι, ἀντάρρα καὶ ἀδιάκοποις ἀστραπαῖς καὶ βρονταῖς, ποῦ θαρροῦσες πῶς ἦρθε τὸ τέλος τοῦ κόσμου, πῶς θ' ἀνοίξῃ ἡ γῆ νὰ καταπιῇ τὴν πλάσι τοῦ Θεοῦ. Πθαμὴ τόπο δὲν εἶχε νὰ πατήσῃ ἀπ' τὰ κορμιά καὶ τὸ γαῖμα ἔς τοὺς δρόμους ἔτρεχε τόσο πολὺ ποῦ ἔμποροῦσε νὰ κολυμπήσῃ ἓνα μοσχάρακη.

Ἐς ταῖς ὄχτῶ ἔπαψε ἡ βοή κ' ὁ πόλεμος.

Ὁ βασιλεὺς μας, ἀρχοντάδες μου, εἶχε πέσει ἀνδρειωμένα, τιμημένα καὶ δοξασμένα κατὰ πῶς τὸ εἶπε· Οἱ Τοῦρκοι πῆραν τὴ πόλι τὴ θεόχτιστη Ἰμάμης λάλησε ἄνω ἔς τὴν ἀγιά Σοφιά· Σουλτάνος κάθησε ἔς τὸ θρόνο τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἀρχόντισσαις, ἀρχοντοπούλαις κ' ἀρχοντόπουλα σέρνονταν ἀπ' τὰ μαλλιά ἔς τὰ χαρέμια καὶ ἔς τὴ σκλαβιά.

Δ'.

Καὶ μεγάλωσε καὶ μεγάλωσε ὁ Τοῦρκος καὶ πῆρε κάστρα καὶ κυρίεψε βασιλεία καὶ σκότωσε κρᾶληδες καὶ πριγκηπάδες καὶ ἀφεντάδες, καὶ πῆρε ταῖς βασιλοπούλαις γιὰ γυναῖκες καὶ ταῖς ἀρχόντισσαις γιὰ σκλάβαις καὶ ξεκλήρωσε τὸ βασιλικὸ γένος.

Τ' ἄσκέριχ του κινοῦσαν μὲ ἄρματα ἀσημένια καὶ γυρίζαν μὲ μαλαματένια. Κανένας δὲν ἀποκουτοῦσε νὰ τὰ βάλλῃ μαζῆ του καὶ ὅταν αὐτὸς κατέβαζε τὰ φριδιὰ του, φόβος καὶ τρομὰρα ἔπιανε τὴ Φραγκιά. Οἱ κρᾶληδες καὶ οἱ ῥηγάδες τῆς ποῦ τοὺς φασκέλωνε κάθε φορὰ, ἦταν σὰν γύφτοι ἔμπροστά του ἔς τὸ πλοῦτος καὶ ἔς τὸ σαλτανάτι. Μὴ γὰρ δὲν εἶχε τὰ ἅγια

φυλαχτά μας μαζή του 'ς τή πόλι μέσα ;
 Που τότες δανεικά από γκιαούρηδες κατά
 πώς τώρα, και που στενοχώριαις και πίκραις ;
 Οι πασσάδες και οι εφέντηδες ζούσαν σάν
 Σουλτάνοι και ο Σουλτάνος σάν... θεός... Πριού,
 Πριού, ήμαρτον Κύριε, συγχώρησέ με. Και ο Γε-
 ρογεωργουλής ένταύθα έπτυσε δις έν τῷ κόλπῳ
 του, ποιήσας τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, επανέ-
 λαθε δὲ ὡς ἐξῆς :

Βρὲ αὐτὸς ἔχ' έννη ψυχαῖς, εἶπε μιὰ μέρα
 ὁ Μόσκοβος· μονάχα με πόλεμο δὲ θά ἔμπορέ-
 σουμε νὰ τὸν γονατίσωμε. Πρέπει νὰ κάνωμε
 σκέψι νὰ βροῦμε με τί ἄλλον τρόπον νὰ τοῦ
 σπάσουμε τὰ κόκκαλα.

Καὶ κάλεσε τοὺς βοεβοδάδες και τοὺς ὀσπα-
 δάρους και ὄλους τοὺς μεγάλους κ' ἔκαμε συμ-
 βούλιο μεγάλο και πρόσταξε νὰ πῆ ὁ καθένας
 τὴν ιδέα του. Καὶ εἶπε τὸ λοιπὸν ποῖος τὸ μα-
 κρὺ του, ποῖος τὸ κοντό του με συμπάθειο, τὸ
 λέει ὁ λόγος. Ἀνάμεσα σὲ τὸσους συμβουλάτο-
 ρας ἦταν κ' ἓνας καλόγηρος, γέρος, πολὺ γέρος.
 Λέγαν πὼς ὁ Τσάρος τὸν σεβόνταν πολὺ και
 τὸν εὐλαβοῦνταν γιατί ἦταν ἅγιος ἄνθρωπος
 και γερὸ κεφάλι, λέγαν πὼς αὐτὸς ὁ ἄνθρω-
 πος δὲν ἦταν Ρούσος, μὰ Χιώτης, πὼς ἦ-
 ταν ἔμπορος και εἶχε πολὺ βίος, πὼς 'ς τὸ
 χαλασμὸ τῆς Χιῶς, τοῦ διαγοῦμισαν τὸ ἔ-
 χει του, ἔσφαξαν τὰ δύο παιδιὰ του, κοτζᾶ ἄν-
 δρες πανδρεμένοι, πὼς πῆραν σκλάβαις και τούρ-
 κεισαν ταῖς νυφάδες και ταῖς δύο τσιουπραις του,
 και πὼς ἀπὸ τῆ μεγάλης λύπη του γίνηκε καλόγη-
 ρος θρηνηώντας μέρα νύχτα τ' ἀγαπημένα του.

Ἵστερον ἀπὸ οὖλους ζήτησε και αὐτουνοῦ
 τοῦ καλογήρου τὴ συμβουλή ὁ Τσάρος και κεί-
 νος τοῦ τὴν ἔδωκε, μὰ χωριστά, χωρὶς κανέναν
 νὰ τὴν μάθη.

Πέρασαν χρόνια. Ἦμαν 'ς τὴ Πόλι γιὰ δου-
 λειά μου. Μιὰ μέρα ἀκοῦμε κάτι φοβεραῖς
 κανονιαῖς ποῦ σπασαν οὖλα τὰ τζιάμια τῶν
 παραθυριῶν τοῦ παλατιοῦ τοῦ Σουλτάνου και
 δύο Σουλτάναις λιποθύμησαν.

— Τί νᾶναι, ῥωτᾷ ἓνας, τί νᾶναι ῥωτᾷ ἄλλος·
 τέλος τὸ μάθαμε.

Ἦταν ἓνα παρτίδο ρούσικο, τριπόντε, βου-
 νό, ποῦχε ῥθῆ νὰ φέρῃ 'ς τὸ Σουλτάνο ἓνα δῶρο
 τοῦ Μόσκοβου. Ἦταν τότες σατραζάμης ὁ
 Τοπάλης.

— Ὁ Χ... Πασᾶς ; ἠρώτησα ἐγὼ, ὁ φοβερὸς
 νάυαρχος τῆς Τουρκίας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ;

— Ναῖσκε ὄλος, μὰ ὄχι δὲ και κατὰ πὼς
 τὸν λές ἡ ἀφεντιά σου.

— Δὲν ἦτο και μικρὸς ἄνθρωπος, Γερογεωρ-
 γουλῆ, τῷ εἶπον· διάβασα κάμποσα πράγματα
 ἐπαινετικά δι' αὐτόν.

— Πὼς ὀρίζει ἡ ἀφεντιά σου ; μοὶ ἀπάντη-
 σε ζωηρῶς ὁ Γερογεωργουλῆς, ὡς νὰ ἐπειράχθη·

δὲ ξέρω γὰ τί λέν τὰ χαρτιά, ξέρω μονάχα
 πὼς εἶχε ποκάτω 'ς τὸ κομάντο του μιὰν ἄρ-
 μάδα κ' εἶπε πέρα θεόρατη και οἱ ὀδικοί μας με
 ταῖς βάρκαις τὸν ἔντροπιασαν.

— Ἐλα, μοὶ λέγει ὁ οἰκοδεσπότης, μὴ δια-
 κόπτεις τὸν Γερογεωργουλῆ, μὴ σὲ κυριεύῃ αὐ-
 τὸ τὸ πάθος ὅτι ὄλα τὰ ἤξευρες.

— Ὁ Τοπάλης τολοιπόν, ἐξηκολούθησε ὁ
 Γερογεωργουλῆς, ἦταν ἓνας φαγάς, μὰ τί φαγάς,
 κάραβος μονάχος, ποῦ τῆς Βενετιᾶς οὖλο τὸ φλω-
 ρὶ νὰ τὸν ἔρριχνες, πάλιν δὲν τὸν χόρταινες. Λέ-
 γαν ὅμως πὼς ὁ Μόσκοβος ἔμπορεσε νὰ τὸν χορ-
 τάσῃ και νὰ τὸν φέρῃ 'ς τὰ νερά του. Ἰσταῖς
 μέραις λοιπὸν αὐτουνοῦ τοῦ Τοπάλη ἦρθε τὸ
 παρτίδο με τὸ δῶρο.

— Σάν τί πράγμα νὰ ἦτον αὐτὸ τὸ δῶρον ;
 τὸν ἠρώτησεν ὁ οἰκοδεσπότης.

— Μεγάλο πράμμα, τεφαρίκι. Ἦταν ἓνα
 τζαμί με τέσσαρες μιναρέδες. Τὸ τζαμί ἦταν
 οὖλο ἀπὸ καθαρὸ μάλαμα, ἡ σκεπαστὴ ἀπὸ σμάλ-
 το και οἱ μιναρέδες ἀπὸ διαμάντια και μπριλ-
 λάντια. Μιλλιούνια ἄξιζε. Σύναξε τὸ λοιπὸν
 ὁ Σουλτάνος ὄλους τοὺς βεζιράδες και τοὺς πασ-
 σάδες και τοὺς βεηλερβέηδες και τοὺς καζα-
 σκέρηδες και τοὺς βουκελάδες· ἔλλειπε μονά-
 χα ὁ Σεχισλάμης· δὲν εἶχε ἀφήσει ὁ Τοπάλης
 νὰ τὸν κράζουν. Καὶ ὅταν ξετύλιζαν ἔμπροστά
 τοὺς τὸ δῶρο, και ἄστραψε τὸ μάλαμα και ἔ-
 λαμψαν τὰ διαμάντια και τὰ μπριλλάντια,
 «βαί βαί, εἶπαν οὖλοι, τί πράμμα εἶνε τοῦτο» ;

— Μᾶς τὸ στέλνει ὁ Μόσκοβος, λέει ὁ Σουλ-
 τάνος, τί νὰ τὸν φιλοδωρήσουμε και μεις ; ἐρωτᾷ.

Σώπασαν οὖλοι και περιμένιναν νὰ ἔμιλῃ
 ὁ Σατραζάμης κατὰ πὼς τὸ θέλει ἡ τάξι.

— Ἐφέντη μου, ποκρίνεται τοῦτος, τῆς πί-
 στης μας πράμμα μᾶς ἔστειλε, τῆς πίστης του
 πρέπει νὰ τοῦ στείλουμε και μεις. Ἰστὸ χαζνέ
 μας βρίσκεται κ' εἶπε σὲ μιὰν ἄκρια ἓνα ξύλο σταυ-
 ρωτὸ μαῦρο παλαιὸ κ' ἓνα παλαιοκάνιστρο.
 Ἔτσι στέκονται κ' εἶπε πεταγμένα. Στοχάζομαι
 πὼς ἂν τοῦ στείλουμε αὐτὰ θὰ ῥχαριστηῇ
 περισσότερα ἀπὸ κάθε ἄλλο.

— Καλὰ τὸ εἶπες, λέει ὁ Σουλτάνος, ἔτσι
 νὰ γίνῃ.

Ἀπὸ ὀλίγαις ὥραις ὕστερα τὸ ρούσικο ἔκα-
 με πανιὰ φέροντας μαζή του τὰ ἅγια πράμ-
 ματα και τοῦκαμε ἓνα τέτοιο καιρὸ ποῦ σὲ
 μιὰ μέρα ἔφθασε 'ς τὴν Ὀδέσσα.

Τῶμαθε ὁ Σεχισλάμης και

— Ἀχ, τί ἔκαμες ! λέει τοῦ Σουλτάνου, ἔ-
 χασες τὰ θεμέλια ἀπ' τὸ βασίλειό σου.

— Γιατί ; πὼς ; γιὰ κείνα τὰ ξυλάκια ; τὸν
 ῥωτᾷ ὁ Σουλτάνος.

— Ναί, γιὰ κείνα. Τὰ χαρτιά μας λέν, ἀ-
 φέντη μου, ποκρίνεται ὁ Σεχισλάμης, πὼς ἀπ'
 ἐκείνα θὰ βασιτέται τὸ βασίλειό μας· ὡς ποῦ θὰ

τὰ ἔχομε, θὰ ἤμαστε πάντα δυνατοὶ καὶ μὲ παρὰν καὶ κἀνέναν ὀχτρός δὲ θὰ ἔμφορῆσῃ νὰ μᾶς βάλῃ κάτω.

— Ἄμ τώρα; φωνάζ' ὁ Σουλτάνος ἑσὰ παραζαλισμένους.

— Τώρα πάει πιά, τελείωσε γιὰ μᾶς, τ' ἀποκρίνεται ὁ Σεχιζλάμης. Ἐκεῖνος ἔπυ θάχῃ αὐτὰ τὰ χαϊμαλιὰ θὰ γίνεται μέρα τὴν ἡμέρα δυνατότερος καὶ πλουσιώτερος καὶ μῆς ἀπ' τὸ κακοῦ ἔστο χειρότερο ὡς πὺ νᾶρθη χωρὶς ἄλλο ἢ μαύρη ἡμέρα.

Ὁ Σουλτάνος ἔσκυψε κάτω κάτω τὸ κεφάλι του κ' ἔπεσε σὲ τόσους βαθεὶς συλλογισμούς, πὺ δὲν ἔνοιωσε διόλου τὸν Σεχιζλάμην, ὅταν τὰ πίσω τὰπίσω βγῆκε κ' ἔφυγε.

— Ἀπὸ τότε λοιπὸν, ἠρώτησα ἐγὼ τὸν Γεωργουλήν, πῆραν τὸν κατήφορον;

— Ναισκε, μοὶ ἀπήντησεν οὗτος, ἀπὸ τότε, ἀλλὰ δὲν εἶνε πρὸς τὸ κατήφορο, εἶνε πρὸς τὸ κρέμιο.

Ἐνταῦθα ἐπεράτωσε τὴν διήγησίν του ὁ Γεωργεωργουλής πλήρως πίστεως εἰς τὴν ἀληθείαν τῶν ὅσων μᾶς εἶπε.

Ὁμολογῶ ὅτι τὸ συμπέρασμα τῆς παραδόσεως ταύτης μὲ διέθεσε κακῶς, διότι προσέβαλε αὐτὰς τὰς βάσεις τοῦ οἰκοδομήματος τῶν ἐλπιδῶν καὶ τῶν προσδοκιῶν τοῦ γένους μας, διότι ἀπεμπῶλει εἰς ξένους τὴν κληρονομίαν τῶν πατέρων μας.

Προσέβλεψα λοιπὸν τὸν Γεωργεωργουλήν μὲ βλέμμα οἴκτου, περιφρονήσεως, διότι θεώρουν αὐτὸν ὡς τι ἀνδράποδον θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, ὡς τι κιβώτιον ἀκουστικὸν ἀσυνειδήτως ἀντηχοῦν ἐκ τῶν προφητικῶν προρρήσεων τοῦ Ἀγαθαγγέλου. Ἠθέλησα μὴ ταῦτα νὰ βεβαιωθῶ περισσότερον περὶ τούτου.

— Φρονεῖς λοιπὸν, Γεωργεωργουλή, τῷ εἶπον, ὅτι ἢ Ῥωσία θὰ πάρῃ τὴν Πόλιν καὶ τὴν ἀγιά Σοφιά, ἀφοῦ βέβαια αὐτὴ κατέχει τὴν τὰ ἱερά ἐκεῖνα λείψανα;

— Φρονῶ, λέει; μοὶ ἀπαντᾷ. Καὶ ποιὸς βρωτᾷ τί φρονῶ καὶ τί φρονεῖς. Ῥῶτα τί εἶπε ὅταν ξεψύχησε ἑκεῖνος ὁ ἅγιος ἄνθρωπος πὺ συμβούλεψε τὸ Τσάρο.

— Τί εἶπε; ἠρωτήσαμεν ταῦτοχρόνως ἐγὼ καὶ ὁ οἰκοδεσπότης τὸν Γεωργεωργουλή.

— Εἶπε, ἀφεντὰδες μου, πῶς Κωνσταντῖνος θεμέλιωσε τὴν πόλιν, Κωνσταντῖνος τὴν ἔχασε καὶ Κωνσταντῖνος πάλιν θὰ τὴν ξαναποκτήσῃ.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ, 9 Ἰανουαρίου 1888.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΛΕΩΝΑΣ.

ΟΙ ΠΡΟΔΡΟΜΙΤΑΙ

(Θρησκευτικὰ ἔθιμα ἐν Καταφυγίῳ τοῦ Ὀλύμπου.)

Τίς δὲν ἐνθυμεῖται μεθ' οἷας χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τῷ ὄντι πνευματικῆς ἐώρταζε παῖς ὄν τὰς μεγάλας θρησκευτικὰς ἑορτάς; Ἐν μικρὸν δῶρον τῶν γονέων αὐτοῦ, ἐν ἔνδυμα καινούργιες, ἐν ζευγὸς στιλπνῶν ἐμβάδων ἠδύναντο νὰ διεγείρῳσιν ἐν τῇ τρυφερᾷ αὐτοῦ καρδίᾳ τὰ θυμηδέστερα τῶν αἰσθημάτων. Ὅποια ἀφέλεια παιδική! Εἶναι τῇ ἀληθείᾳ ἀμέριστος ἢ χαρὰ ἐν τῇ τοιαύτῃ ἡλικίᾳ, καθ' ἣν εἰς οὐδεμίαν ἐρχεται συνάφειαν ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὰς βιωτικὰς μερίμνας, ἄλλους ἔχων ἕνα φροντίζωσι περὶ αὐτοῦ. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τῆς ἐπὶ γῆς εὐδαιμονίας αὐτοῦ, ἐποχὴ καθ' ἣν ζῆ ἐν τῷ κήπῳ τῆς Ἐδέμ οὐδεμίαν ἢ ὀλίγας καὶ ἀνεπαισθήτους λύπας αἰσθανόμενος. Πόσον περιφρονεῖ τότε καὶ τοῦ ψύχους τοῦ χειμῶνος καὶ τῆς δριμύτητος τοῦ παγετοῦ! Ἐνθυμοῦμαι μετὰ πόσης ἀδιαφορίας διεσχίζομεν τὰς παχείας στιβάδας τῆς χιόνος καὶ ἐπὶ τῶν πάγων ὀδεύοντες περιηρόμεθα τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου κρατοῦντες τὸ δοχεῖον τοῦ ἡγικισμένου ὕδατος, δι' οὗ ὁ ἱερεὺς κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανεῶν ἐφότιζε τοὺς χριστιανούς του. Ἄλλ' ἢ χαρὰ μου ἔφθανεν εἰς τὸ κατακόρυφον τὴν ἑορτὴν τοῦ Προδρόμου, ὅτε ἀνέμενον ἀπὸ πρωΐας τοὺς Προδρομίτας ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὅπως μᾶς τραγηδήσωσιν.

Ὅπως πολλὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα καὶ δόξαι τῶν ἀρχαίων, οὕτω καὶ οἱ ἑαρινοὶ αὐτῶν παιᾶνες δι' ὧν ὁ λαὸς τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ χαρὰν ἐξεδήλου ἀπαλλαττόμενος τῶν τοῦ χειμῶνος ταλαιπωριῶν κατὰ τὴν μαρτυρίαν πολλῶν συγγραφέων, διετηρήθησαν παρ' ἡμῖν μετὰ τοῦ αὐτοῦ σχεδὸν ἀρχεγόνου χαρακτῆρος αὐτῶν. Καὶ πὺ μὲν οὗτοι ψάλλονται νῦν περὶ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου κατὰ τὴν ἐπάνοδον τῆς χελιδόνος, πὺ δὲ τὴν ἑορτὴν τοῦ Λαζάρου ἢ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.

Ἐν τῇ πατρίδι μου ἔθος ἐπεκράτησεν, ἕνα ψάλλωνται κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Προδρόμου, ἧτις εἶναι καὶ ἡ ἐπισφράγις τῶν μεγάλων χειμερινῶν ἑορτῶν. Περιβάλλονται δὲ θρησκευτικόν τινα καὶ ἐπίσημον χαρακτῆρα. Διότι δὲν ψάλλονται ὡς ἀλλαχοῦ ὑπὸ παιδῶν ἀσυναρτήτως καὶ ὑπὸ παρθένων ἀλλ' ὑπὸ ἐνηλίκων ἀνδρῶν περιερχομένων ἐν τάξει τὰς οἰκίας τοῦ χωρίου κατὰ ομάδας καὶ καλουμένων ὡς ἐκ τῆς ἑορτῆς προδρομιτῶν. Τοὺς προδρομίτας τούτους καὶ τοὺς παιᾶνας αὐτῶν, οἵτινες παῖδα ὄντα μὲ ἔτερπον, ἐπιχειρῶ νὰ περιγράψω νῦν ὡς ἔχω μνήμη, ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς ἱστορικὴ πλέον μελέτη, διότι τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου ὀσημέραι χαλαρομένου διὰ τῆς δουλικῆς ἀπομιμή-

Οἱ ἐν τῇ θεωρίᾳ μόνον ἡθικοὶ ἄνθρωποι ὀμοιάζουσι τὸν κατέχοντα ὄφασμα καὶ μὴ κατασκευάζοντα ἔνδυμα ἐξ αὐτοῦ.